

Rapport 2009:63

Arkeologisk utredning, etapp 1

Hagebyhöga naturreservat

Skötselområde 4

Aska 4:12
Hagebyhöga socken
Vadstena kommun
Östergötlands län

Kjell Svarvar

Hagebyhöga naturreservat

Skötselområde 4

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning och bakgrund	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat	4
Referenser	5
Tekniska uppgifter.	6

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

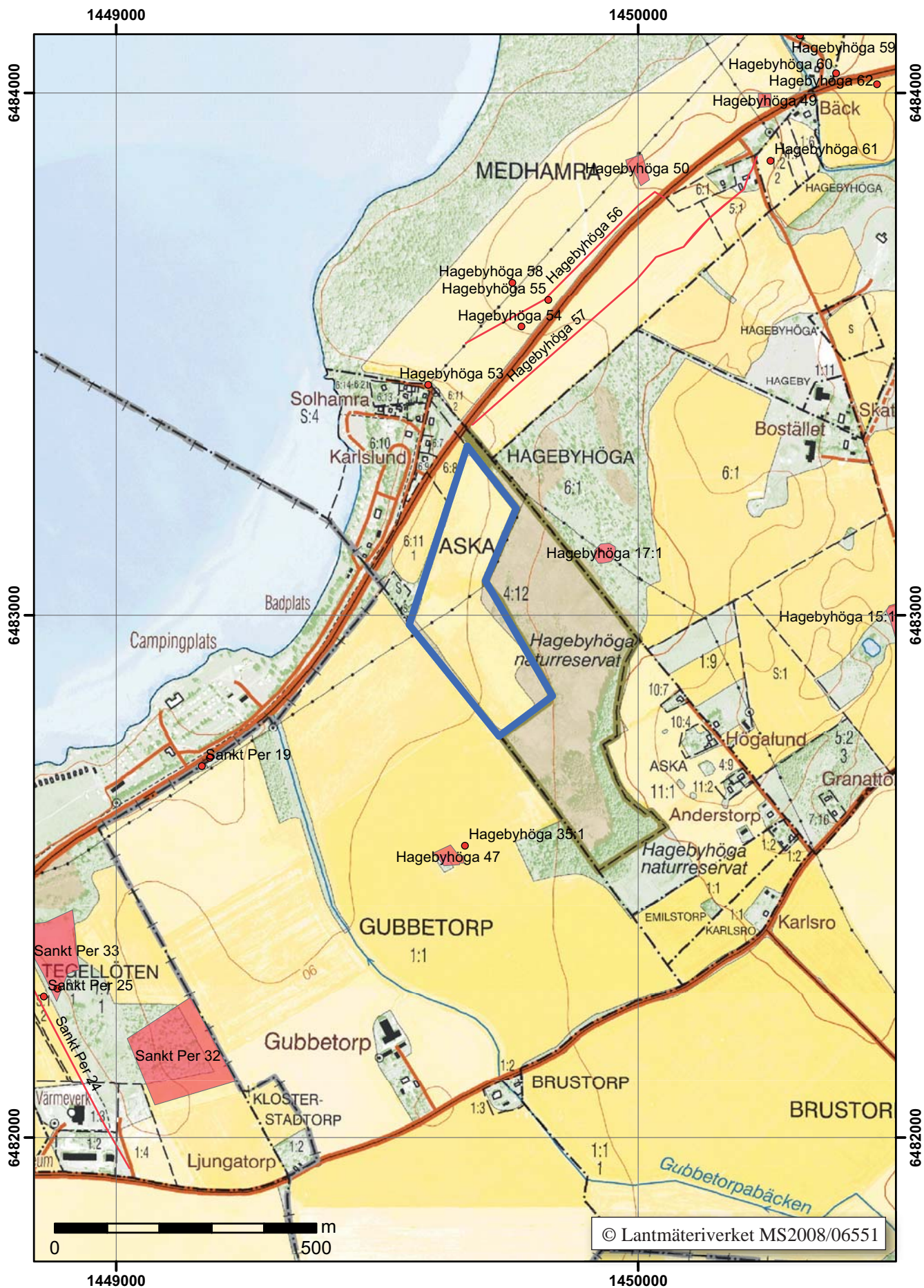
Sammanfattning

I samband med att Hagebyhöga naturreservat utvidgats och aktuellt område skulle omföras till våtmark utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning, etapp 1. Det ca 6,9 ha stora utredningsområdet är beläget inom fastigheten Aska 4:12 i Hagebyhöga socken, Vadstena kommun.

Vid utredningen iaktogs inga forn- och kulturlämningar eller några presumtiva lägen för fornlämning ej synlig ovan mark. Östergötlands länsmuseum gör därför bedömningen att tänkt exploatering kan utföras som planerat.

Kjell Svarvar
antikvarie

Figur 2. Den digitala fastighetskartan (8E 6j Vadstena och 8F 6a Hagebyhöga) med det aktuella utredningsområdet och omgivande fornlämningar markerade. Skala 1:10 000.

Inledning och bakgrund

Östergötlands länsmuseum utförde en arkeologisk utredning, etapp 1 i samband med att Hagebyhöga naturreservat utvidgats åt väster med ett ca 6,9 ha stort område utgörandes av åkermark (del 4). Utredningsområdet är beläget inom fastigheten Aska 4:12 i Hagebyhöga socken, Vadstena kommun. Det aktuella området var tänkt att omföras till våtmark genom avbaning av matjorden.

Den arkeologiska utredningen, etapp 1 utfördes den 20/4 2009. Uppdragsgivare var Reservatsförvaltningen vid Länsstyrelsen Östergötland som även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för den arkeologiska utredningen och för rapportarbetet var Kjell Svarvar.

Områdesbeskrivning

Det aktuella utredningsområdet är beläget ca 200 m öster om Vätterns strandlinje, 85 – 95 m ö h. Trakten kring Vadstena ses som en av Östergötlands tre förhistoriska centralbygder. I området återfinns rikligt med kända fornlämningar, främst i form av gravfält och gravar från järnåldern. Yxor från stenåldern utgör vanliga lösfynd i åkermarkerna. Bygden är sedan länge hårt uppodlad, vilket lett till att många fornlämningar helt eller delvis förstörts. Många av ortnamnen talar för att bebyggelseenheter funnits sedan järnåldern.

Under senare tid har exploateringar för industri vid Kvarnbacken vid Vadstenas sydöstra utkanter och arkeologiskt utredningsarbete för förbifart riksväg 50 resulterat i en rad arkeologiska utredningar och undersökningar som bidragit med mängder av ny information rörande vadstenaområdets tidiga historia (ex Karlsson 2008 och 2009).

Inom Hagebyhöga naturreservat är en lokal sedan tidigare registrerad i fornminnesregistret. Denna lokal är belägen i naturreservatets skötselområde 1 och utgörs av en torplämning vilken omfattar en husgrund med spismursröse (RAÅ 17, Hagebyhöga sn). Ca 200 m sydväst om naturreservatets södra del återfinns Rangildstorps gamla tomt (RAÅ 47, Hagebyhöga sn). Den tidigare primärenheten har varit belägen på och invid ett impediment i åkermark. Tomten är inlagd efter lantmäteriakt från år 1703 (LMS, akt D31-15:1) och uppmärksammades under arkeologisk utredning för Riksväg 50 (Larsson m fl 1997). Gården omnämns första gången år 1357 i det historiska källmaterialet (SOFI). Direkt nordöst om detta område har två fynd av yngre stenålderskaraktär tidigare

upphittats (RAÅ 35, Hagebyhöga sn). Lösfynden utgörs av en skafthålsyx av grönsten och en tunnackig stenyxa av gråsten. Fynden är upphittade i åkermark ca 250 m söder om aktuellt utredningsområde och indikerar att det inom närområdet kan finnas boplatser av stenålderskaraktär. Boplatser av denna typ återfinns ofta på väl-dränerade sandjordar i anslutning till vattendrag eller våtmarker.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om forn- och/eller kulturlämningar fanns inom utredningsområdet. Utöver detta skulle eventuella presumtiva lägen för fornlämningar lokaliseras.

Lämningar som påträffades vid utredningen skulle dokumenteras avseende typ och utbredning. Utredningens resultat ska vid framtida exploatering kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet, samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

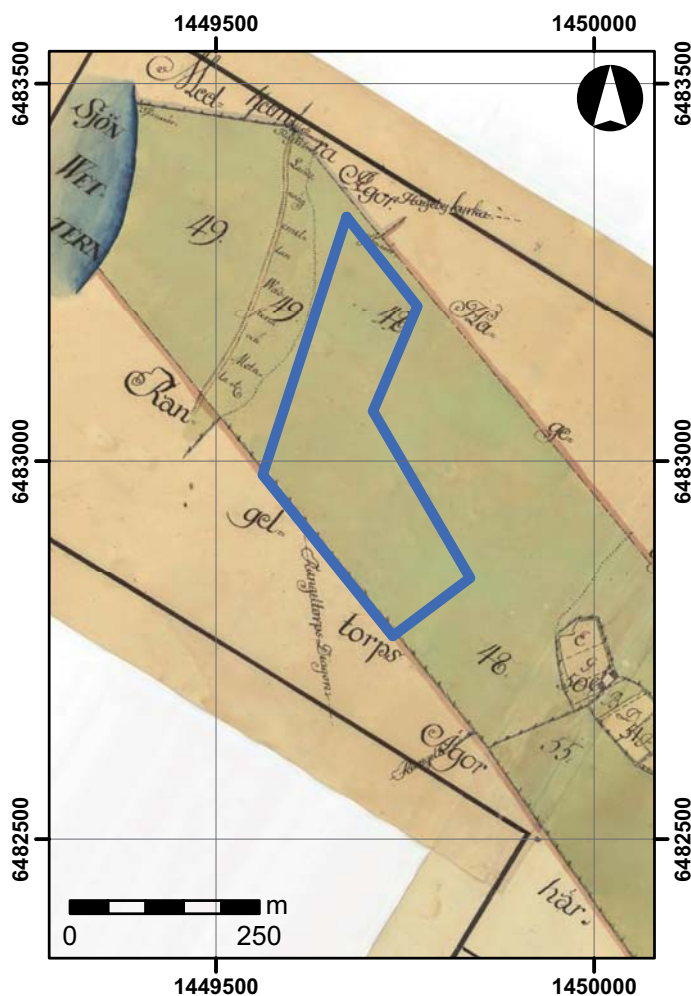
Metod och dokumentation

Utredningen kom att inledas med en kart- och arkivgenomgång. Därefter genomfördes en fältinventering inom utredningsområdet. För att försöka identifiera eventuell dold fornlämning användes jordsond inom valda delar av området.

Resultat

Vid utredning kunde konstateras att utredningsområdet utgörs av flack äldre åkermark, i sydöstra delen svagt V sluttande. Kartstudier visar att området tidigare främst nyttjats som betesmark. Ytan har historiskt sett varit avskild från Aska bys inägor av det avgärda hemmanet Brustorp och därigenom utgjort del av byns utmarker. I protokollet till en geometrisk ägoavmätning över Aska by från år 1705 omnämns området som en utmark kallad Lööten (LMS, akt D31-3:1). Även på senare lantmäteriakter utgörs området av betesmark. Marken verkar dock inte ha ansetts vara särskilt lämplig för betesdrift vilket också går att läsa i protokollet till en ägodelning över Aska, upprättad åren 1760-61, där betet anges som ganska ringa (LMS, akt D31-3:3). Vid tiden för den härads-ekonomiska kartan över området (åren 1868-77) är den nu aktuella ytan uppodlad.

Vid utredningstillfället iaktogs inga forn- och kulturlämningar eller några presumtiva lägen för

Figur 3. Rektifierat utsnitt ur historisk lantmäteri-akt föreställande ägodelning i Askaby från år 1760 med det aktuella utredningsområdet inlagt. Området omnämns som "Löten" och i protokollet står att läsa att området är "[...]mera farligt än nyttigt för kreatur[...]betet är ganska ringa[...]". LMS akt D31-3:3. Skala 1:10 000.

fornlämning ej synlig ovan mark. Jordsond användes inom valda delar av området för att försöka identifiera eventuell dold fornlämning. Utifrån utredningsresultatet anses möjligheten, att det skulle finnas fornlämningar i området ej synliga ovan mark, som mycket liten. Topografin i området i öster och söder är avsevärt mer gynnsam för förekomst av fornlämning. Utanför utredningsområdet, kring Gubbetorpbäcken i söder och Hagebyhöga i öster, är terrängen mer höglänt. I dessa områden återfinns även sedan tidigare kända forn- och kulturlämningar. Östergötlands länsmuseum gör bedömningen att tänkt exploatering kan utföras som planerat.

Referenser

Karlsson, E. 2008. *Gravar på Galgebergsgården*. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2008:105.

Karlsson, E. 2009. *Fornlämningar i förbifarten. Ny sträckning av RV 50*. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2009:5.

Larsson, L Z m fl. 1997. *Riksväg 50. Arkeologisk utredning, etapp 1. Jönköping – Örebro, delen Ödeshög – Motala*. Rapport UV Linköping 1997:3. Riksantikvarieämbetet, avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Otryckta källor

Fornminnesregistret för Hagebyhöga socken.

www.sofi.se/ortnamnsregistret

Kartmaterial

Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D31-15:1. Geometrisk ägoavmätning, Rangiltorp nr 1, 1703.

Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D31-3:1. Geometrisk ägoavmätning, Aska nr 1-10, 1705.

Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D31-3:3. Ägodelning, Aska nr 1-10, 1760.

Rikets allmänna kartarkiv, Häradsekonomiska kartan 1868-77, bladnamn Hagebyhöga, rakid J112-54-25.

Tekniska uppgifter

Fastighet	Aska 4:12
Socken	Hagebyhöga
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	-
Ekonomiska kartans blad	8E 6j Vadstena
Koordinater	X6482770-6483320 Y1449560-1449835
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning, etapp 1
Länsstyrelsens dnr	431-35032-08
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsstyrelsens beslut	2009-03-16
ÖLM dnr	21/09
ÖLM projekt nr	530908
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland, Reservatsförvaltningen
Kostnadsansvarig	Länsstyrelsen Östergötland, Reservatsförvaltningen
Projektansvarig	Kjell Svarvar
Fältarbetstid	2009-04-20
Totalt utreddes	ca 6,9 hektar
Fynd	-
Foto filmnr	-
Analyser	-
Grafik	Kjell Svarvar
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2009:63 © Östergötlands länsmuseum

I samband med att Hagebyhöga naturreservat utvidgats och aktuellt område skulle omföras till våtmark utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning, etapp 1. Det ca 6,9 ha stora utredningsområdet är beläget inom fastigheten Aska 4:12 i Hagebyhöga socken, Vadstena kommun.

Vid utredningen iaktogs inga forn- och kulturlämningar eller några presumtiva lägen för fornlämning ej synlig ovan mark. Östergötlands länsmuseum gör därför bedömningen att tänkt exploatering kan utföras som planerat.